

класу і школи, сприяє усвідомленню відповідальності за свої вчинки та подолання стереотипу протиправної поведінки.

Отже, лише раціональна організація всіх ланок навчального процесу приводить до бажаних результатів.

ЛИТЕРАТУРА

1. Лисянська Т.М. Неуспішність, її причини та запобігання // Вікова та педагогічна психологія: Навч. посіб. / О.В. Скрипченко, Л.В. Долинська, З.В. Огороднійчук та ін. – К.: Просвіта, 2001. – С. 312-317.
2. Рудюк Н.Г. Поняття мотиву і мотивації в сучасній психології // Психологія. Збірник наукових праць. НПУ імені Д.П. Драгоманова, 2001. – Вип. 14. – С. 44-51.
3. Рудюк Н.Г. Формування соціально-бажаної мотивації учіння підлітків-девіантів // Проблеми загальної та педагогічної психології: Збірник наукових праць Інституту психології ім. Г.С. Костюка АПН України / За ред. Максименка С.Д. – К., 2006.
4. Психолого-педагогічна робота в закладах соціальної реабілітації. Методичний посібник. /Авторський колектив. – К.: Видавець: Надтока О.Ф., 2011. – С. 266-267.

УДК 376. 017 - 054. 62 : 364 - 785.14

АДАПТАЦІЯ ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ ДО НАВЧАЛЬНО- ВИХОВНОГО СЕРЕДОВИЩА ЯК СОЦІАЛЬНО- ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА

Столярова Н.П.

Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна

В статті розкрито особливості адаптаційних процесів, які відбуваються у вищому навчальному закладі та проявляються в діяльності студента, спілкуванні й самосвідомості. Соціально-педагогічна мета – гармонійний всебічний розвиток особистості, узгодження інтересів педагога і студента.

Ключові слова: іноземний студент, адаптація, самосвідомість, викладач.

**АДАПТАЦИЯ ИНОСТРАННЫХ СТУДЕНТОВ К УЧЕБНО-
ВОСПИТАТЕЛЬНОЙ СРЕДЕ КАК СОЦИАЛЬНО-
ПЕДАГОГИЧЕСКАЯ ПРОБЛЕМА**

Столярова Н.П.

В статье раскрываются особенности адаптационных процессов, которые происходят в высшем учебном заведении и проявляются в деятельности студента, общении и самосознании. Социально-педагогическая цель – гармоничное, всестороннее развитие личности, согласование интересов педагога и студента.

Ключевые слова: иностранный студент, адаптация, самосознание, преподаватель.

**FOREIGN STUDENTS ADAPTATION TO EDUCATIONAL AND
TRAINING ENVIRONMENT AS SOCIAL PEDAGOGICAL PROBLEM**

Stoljarova N.P.

The peculiarities of the adaptation processes which take place in the institution of higher education and are displayed in student's activity, communication and self-consciousness are shown in the article. The social pedagogical aim is harmonious, comprehensive development of personality, coordination between educator and student.

Key words: foreign student, adaptation, self-consciousness, educator.

Проблема адаптації студентів до умов вищого навчального закладу є відносно новою, але, безумовно, актуальною соціально-педагогічною проблемою сьогодні і розробляється науковцями різних фахів: педагогами, психологами, правознавцями та урядовцями різних рівнів освітніх закладів.

Навчання іноземних студентів розглядається кожною державою як її престиж на світовому ринку освітніх послуг. Сьогодні в Україні іноземні студенти складають близько 2 % від загальної кількості сту-

дентів вищих навчальних закладів країни. Перспективність та доцільність розвитку ринку освітніх послуг в Україні зараз пов'язана ще й з «демографічним провалом», який спостерігається серед вітчизняних абітурієнтів. Широкий спектр зарубіжних країн, що представлені студентами, які навчаються у вищих навчальних закладах України та пов'язані з ними культурологічні та мовні проблеми, створюють певні труднощі як на етапі довузівської освіти, так і на основних факультетах, де навчаються іноземні студенти. Адаптаційний процес іноземних студентів є багатогранним явищем і має ряд аспектів: адаптація до умов життя у новій країні, *соціально-педагогічна* – адаптація до умов навчальної діяльності в освітньому закладі; *соціально-психологічна* адаптація – пристосування до нового соціального оточення; адаптація до майбутньої професійної діяльності. Всі ці аспекти знаходяться у тісному взаємозв'язку, обумовлюючи один одного.

Як у вітчизняній, так і в зарубіжній літературі поняття адаптації вживається у значенні сукупності пристосувальних реакцій *людського суспільства* в цілому до його природного середовища [4, с. 71]. По-друге, поняття адаптації вживається для визначення пристосувальних реакцій *окремої людини* на зміни навколишнього соціального і природного середовища [2, с. 55] (зміна місця проживання, роботи, при вступі до навчального закладу і т. ін.).

І нарешті, це поняття науковці починають вживати у більш широкому значенні, а саме: *входження індивідів у різні соціальні ролі* [3, с. 42] і вводять новий термін «соціальна адаптація». Тобто, процеси адаптації у соціальному житті мають місце тільки тоді, коли *звична* поведінка неможлива взагалі або малоефективна, або коли немає іншого шляху до мети, окрім як через переборювання труднощів, пов'язаних саме з новизною умов.

І.О. Милославова під соціальною адаптацією розуміє один із механізмів соціалізації, який дозволяє особистості (групі) активно включатись у різні структурні елементи соціального середовища шляхом стандартизації ситуацій, які повторюються, що дає можливість особистості (групі) успішно функціонувати в умовах динамічного соціального оточення [5, с. 11].

У вищому навчальному закладі адаптація пов'язана із включенням студентів в нові умови діяльності, які виходять за межі їх звичного способу життя. Причому поняття «адаптація студентів» має конкретний характер і означає, в першу чергу, саме пристосування особистості, особистісних властивостей та якостей до конкретних умов даного вищого навчального закладу.

Необхідно враховувати, як справедливо відзначає Г.М. Андрєєва [1, с. 80], чим складніші умови і структура суспільних і міжособистісних відносин, тим своєріднішим є процес соціально-педагогічної адаптації у вищих навчальних закладах. На цьому рівні студент зіштовхується з новими умовами навчальної діяльності, проживання, спілкування. Адаптація студентів до вищих навчальних закладів залежить: від ефективної діяльності первинного колективу, від рівня розвитку в академічній групі згуртованості, колективізму, відповідальності, взаємодопомоги.

Специфіка процесу адаптації у вищих навчальних закладах визначається, головним чином, характером студентської діяльності. Як відомо, і навчання, і виховання у вищих навчальних закладах відрізняються від шкільного навчання іноземного студента на його батьківщині методами, засобами та організацією навчального процесу. Наприклад, якщо взяти студентів-китайців, то вони не схильні до нових форм навчання (гри, імпровізації, оцінки подій, узагальнень). Це пояснюється вимогами китайського етикету, конфуціанських норм поведінки бути стриманими, контролювати емоції, не демонструвати свої почуття (самоаналіз та самоконтроль), «зберігати обличчя» і суворо дотримуватись навчальної ієрархії (беззаперечний авторитет викладача та беззастережне підкорення йому учнів). Цього вимагає традиційне відношення до навчання в країнах Центральної Східної Азії як справи важкої і дуже серйозної.

Окрім того, значне збільшення обсягу самостійної навчальної роботи створює для студентів-іноземців своєрідний негативний ефект, який називають у педагогіці *дидактичним бар'єром* між викладачами і студентами. Як підкреслює А. І. Новодворскис, це підґрунтя для висунення гіпотези про те, що подолання дидактичного бар'єру виступає суттєвим моментом адаптації студентів [6, с. 185]. Новизна дидактичної

обстановки багато в чому знецінює шкільні засоби засвоєння матеріалу. І проходить немало часу, наголошує автор, доки студент виробить нові шаблони, адекватні вузівським методам навчання. І тільки тоді емоційні реакції змінюються ритмічними діями, які іноді виконуються автоматично. В результаті навчання вимагає значно менших зусиль.

Іноземні студенти з перших днів свого перебування у нашій країні, вищому навчальному закладі дуже наочно проявляють специфіку у взаємовідносинах з новим для них середовищем. Їх стан характеризується відчуттям певного дискомфорту, який викликаний розривом із системою зв'язків, що існують на їхній батьківщині та відсутністю орієнтування у відносинах з новим для них середовищем.

На підставі багатолітнього досвіду роботи в Центрі міжнародної освіти автор даної статті робить висновок, що окрім названих проблем, академічна неуспішність у багатьох іноземних студентів пов'язана, *по-перше*, з особливостями психіки (слабким типом нервової системи, відсутністю звички до напруженої розумової праці, уваги, лінощами і т. д.); *по-друге*, з відсутністю або недостатністю умінь і навичок розумової праці (вміння раціонально використовувати час, працювати самостійно, з книгою). Адже для успішної навчальної адаптації у вищому навчальному закладі необхідні досить високий рівень загального інтелектуального розвитку, зокрема, сприйняття, уявлень, пам'яті, мислення, уваги, ерудованості, широти пізнавальних інтересів та ін.

Особливої вагомості адаптаційні процеси набувають за умов зміни середовища життєдіяльності, на початкових етапах навчання у вищому навчальному закладі. Психологи відзначають, що нерідко в процесі адаптації студентам важко набувати і підтримувати задовільний особистісний статус. Невдачі ставлять під загрозу почуття власної гідності. Іноді цей процес протікає дуже хворобливо. Причому, як зазначає Т. Шибутані (1969 р.), трапляються випадки, коли невдоволеність собою досягає того, що студент не може сприймати себе таким як він є; головні зусилля спрямовуються на самозахист і їх вже не вистачає на конструктивні дії. А це вже може вилитись в «деперсоналізацію», тобто утрату особистої визначеності: студент відчуває, що він вже не є самим собою, він скоріше спостерігач, ніж учасник того, що відбувається з ним [7, с. 372].

Проблема адаптації студентів до умов вищого навчального закладу є відносно новою, але, безумовно, актуальною *соціально-педагогічною проблемою* сьогодення і розробляється науковцями різних фахів: педагогами, психологами, правознавцями та урядовцями різних рівнів освітніх закладів.

Таким чином, адаптацію іноземних студентів доцільно розуміти як кінцевий результат, тобто, як досягнення заключної мети цього процесу, коли *студент входить в нове навчально-виховне середовище* і відчувається комфортно, коли є узгодження педагога і студента, гармонійний та всебічний розвиток особистості. Безперечне досягнення даної мети можливе при розумінні адаптації як процесу, за допомогою якого досягається стан єдності між особистістю (іноземний студент) та новим середовищем (навчальним закладом).

ЛІТЕРАТУРА

1. Андреева Г.М. Социальная психология / Г. М. Андреева. – М.: Изд-во МГУ, 1988. – 415 с.
2. Андреева Д.А. К вопросу об адаптации студента в вузе / Д.А. Андреева. // В кн.: Коммунистическое воспитание студенчества. – Ч. 2. Тарту, 1971. – С. 55-67.
3. Кончанин Т.К. К вопросу о социальной адаптации молодежи / Т.К. Кончанин – В кн. : Коммунистическое воспитание студенчества. Ч. 1. – Тарту, 1971. – С. 42-52.
4. Маркарян З.С. Человеческое общество как особый тип организации. – Вопросы философии, № 10. – 1971. – С. 71 - 78.
5. Милославова И.А. Понятие и структура социальной адаптации: автореф. дис. на соискание ученой степени канд. филос. наук / И.А. Милославова. Л., 1974. – 24 с.
6. Новодворскис А. И. К вопросу преодоления дидактического барьера студентами первого курса. – В кн.: Эффективность подготовки специалистов. – Каунас, 1989. – С. 184 - 188.
7. Шибутани Т. Социальная психология / Т. Шибутани. М.: Прогресс, 1969. – 535 с.